

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

РЕКРЕАЦІЙНА ЕКОНОМІКА

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії
зі спеціальності 242 "Туризм"
(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця, кафедра туризму
(повне найменування вищого навчального закладу, кафедри)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Сущенко О.А.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни "Рекреаційна економіка" складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 242 "Туризм".

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процеси розвитку рекреаційної діяльності, що забезпечує реалізацію різноманітних рекреаційних потреб населення, сприяє оздоровленню нації, підвищенні працездатності, з одного боку, а з іншого сприяє формуванню пріоритетів та обґрунтуванню шляхів досягнення такого соціально-економічного розвитку, при якому забезпечується збалансоване функціонування екосоціосистем.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна "Рекреаційна економіка" змістовно пов'язана з дисциплінами "Дослідження світового та регіональних туристичних ринків", "Міжнародний маркетинг на ринку туристичних послуг", "Державна політика в галузі туризму в умовах глобалізації", "Європейські економічні студії", "Міжнародні норми та звичаї у сфері торгівлі послугами". Знання з даної дисципліни забезпечують успішне виконання досліджень, підготовку та захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретико-методологічні основи функціонування економіки природокористування.
2. Рекреаційні комплекси як інфраструктурна складова рекреаційної діяльності.
3. Економіка рекреаційного підприємства.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни "Рекреаційна економіка" є формування системи теоретичних знань і прикладних вмінь та навичок з обґрунтування необхідних умов та завдань розвитку економіки природокористування, моделями державної підтримки рекреації, ознайомлення з системами організації діяльності рекреаційного підприємства.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни "Рекреаційна економіка" є:
визначення теоретичних основ формування і факторів розвитку збалансованої системи природокористування,
визначення теоретичних основ формування і факторів розвитку рекреаційних комплексів, їх спеціалізації та видів у сучасних умовах;
аналіз функціональної, галузевої та територіальної структури рекреаційно-туристичного комплексу України.

дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду створення та функціонування рекреаційних комплексів;

вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах рекреаційних підприємств;

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" набувають таких компетентностей:

аналізувати сучасний стан та перспективи ефективного й оптимального розвитку і розміщення всіх складових рекреаційного природокористування;

застосовувати принципи й методи регулювання соціально-економічного розвитку

рекреаційних регіонів;

володіти методами аналізу потенціалу рекреаційно-туристичних регіонів та будувати їх раціональну територіальну організацію;

оцінювати ефективність рекреаційної діяльності в країні, надавати рекомендації щодо організації спеціалізованих оздоровчих та медичних турів;

проводити комплексні дослідження функціонування замкнених рекреаційних комплексів;

організовувати планову роботу на рекреаційному підприємстві, скласти бізнес-план розвитку рекреаційного підприємства;

планувати, оцінювати та розраховувати ефективність використання активів рекреаційного підприємства

організовувати роботу персоналу, володіти методами вимірювання продуктивності праці.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи функціонування економіки природокористування.

Тема 1 Економічний механізм охорони і раціонального використання природних ресурсів

1.1 Принципи раціонального використання ресурсів навколишнього середовища. Елементи економічного механізму регулювання природокористування. Державна екологічна експертиза в Україні: її роль і завдання. Еколого-економічні показники. Законодавство про охорону навколишнього природного середовища. Принцип єдності охорони природи та її раціонального використання.

1.2. Поняття природокористування, його соціально-економічна суть і складові частини. Термін «природокористування». Класифікація основних видів природокористування.

1.3. Природні умови та природні ресурси, їх класифікація і значення. Природні ресурси. Природні умови. Класифікація природних ресурсів. Основні проблеми використання природних ресурсів

Тема 2. Економічна ефективність природоохоронних заходів

2.1. Економічна оцінка впливу людини на природу. Економічна оцінка та її об'єкти. Витрати на природоохоронні заходи. Основні реципієнти забруднення навколишнього природного середовища.

2.2. Методика визначення збитків, викликаних погіршенням навколишнього середовища Терміни «збиток» і «школа». Оцінка збитку від екологічних порушень на базі поняття «зовнішні ефекти». Системи економічної оцінки екологічного збитку.

2.3. Економічне стимулювання раціонального природокористування. Заходи економічного стимулювання ефективного природокористування та охорони навколишнього середовища. Екологічне страхування. Відшкодування шкоди, заподіяної навколишньому середовищу. Екологічне виховання

Змістовий модуль 2. Рекреаційні комплекси як інфраструктурна складова рекреаційної діяльності

Тема 3. Рекреація та рекреаційна діяльність як галузь наукового пізнання. Теоретичні основи формування рекреаційних комплексів

3.1. Історичні передумови виникнення теорії рекреації. Основні терміни та визначення

Різні підходи до визначення дозвілля. Чинники, що впливають на рекреаційну поведінку. Структура часу, яким володіє особистість та суспільство: робочий та позаробочий час. Складові позаробочого часу. Вільний час суспільства. Особистий вільний час. Історичний розвиток форм дозвілля.

3.2. Сутність та важливість рекреаційної діяльності

Визначення рекреаційної системи. Функціональні підсистеми за видами рекреаційної діяльності. Принципи організації повноцінного рекреаційного середовища: інтегрування природних і штучних компонентів, екологічного зонування. Ландшафти інтенсивного і екстенсивного використання. Кількісні параметри оцінки природоохоронних заходів. Критерії естетичної цінності ландшафту. Види рекреації: пасивна, активна. Класифікація видів рекреаційної діяльності за: соціальними функціями й технологіями, характером організації, кількістю учасників, ознакою переміщення. Сезонність рекреації. Функціональні типи територіальних рекреаційних систем: лікувальні, оздоровчі, спортивні, пізнавальні, розважальні, сакральні, відновлювальні, виробничі. Природне і урбанізоване рекреаційне середовище. Властивості рекреаційних систем.

3.3. Основні соціальні функції рекреаційної діяльності

Форми рекреації: інклюзивна, щоденна, щотижнева, наприкінці робочого року. Компенсаторна і розширена рекреаційна діяльність. Функції рекреації. Керівництво Всесвітньої Ради з подорожей і туризму з питань розвитку туризму. Рекомендації "Порядку денного на 21 ст. для галузі подорожей і туризму: у напрямку екологічно сталого розвитку". Завдання Стратегії економічного і соціального розвитку України; Державної стратегії регіонального розвитку України. Завдання та історія становлення екологічної освіти.

3.4. Економічна ефективність рекреаційної діяльності

Головна мета і завдання державної регіональної політики. Визначення депресивного (проблемного) регіону. Заходи державної підтримки депресивних територій. Головні напрями державного сприяння економічному і соціальному розвитку регіонів.

Економічний вплив туризму: прямий дохід, витрати на інфраструктуру, підвищення цін, економічна залежність, сезонність. Соціально-культурний вплив: культурні конфлікти, соціально-культурні протиріччя. Ресурсний потенціал. Розподіл території України на три групи туристичних регіонів. Етапи формування ефективності використання ресурсного потенціалу туристичної галузі регіону.

Тема 4. Рекреаційне районування України. Особливості формування та розвитку регіональних рекреаційних комплексів

4.1. Історичний розвиток медичних рекреаційних ресурсів

Розвиток санаторно-курортної справи в Україні. Основні види ресурсів для організації курортного лікування. Рекреаційні райони України. Курортно-рекреаційні заклади. Зони округу санітарної (гірничо-санітарної) охорони. Управління у сфері діяльності курортів. Типи курортів України: бальнеологічні, грязьові, кліматичні, змішаного типу, з унікальними природними факторами. Курорти державного та місцевого значення. Медичний профіль (спеціалізація курортів).

4.2. Законодавчі основи рекреаційної діяльності в Україні

Нормативи впливу на навколишнє середовище. Екологічна квота. Рекреаційне

навантаження. Рекреаційна ємність. Рекреаційний потенціал. Рекреаційний кадастр. Основні підходи до встановлення норм рекреаційного навантаження: визначення точних кількісних норм та методика меж допустимих змін. Склад природних рекреаційних територій і ресурсів. Склад рекреаційних соціально-побутових ресурсів.

Правовий режим природних рекреаційних територій. Нормативно-правові документи, що регулюють використання рекреаційних ресурсів в Україні. Основні стандарти ISO для сфери туризму.

4.3. Міжнародний досвід планування туристичних рекреаційних комплексів

Цикли рекреаційної діяльності. Елементарне рекреаційне заняття. Тип рекреаційної діяльності як угруповання елементарних рекреаційних занять. Життєвий цикл рекреаційної діяльності. Суспільно необхідний рекреаційний час. Основні підходи до розрахунку допустимого рекреаційного навантаження на природні території.

4.4. Основні туристичні райони України та їх характеристика

Курорти Південного берегу Криму. Курорти півдня України. Курорти Українського Полісся, Західного Поділля, Придніпров'я. Офіційний перелік населених пунктів, віднесених до курортних.

Тема 5. Рекреаційне природокористування й охорона природи у рекреаційних комплексах. Державна підтримка рекреаційної діяльності

5.1. Концепція сталого розвитку в туристичній діяльності

Визначення терміну "сталий туризм" згідно з ЮНВТО. Завдання сталого туризму. Цілі сталого розвитку туризму відповідно до програмних документів ООН та ЮНВТО. Сфери державного регулювання, що впливають на сталість розвитку туризму. Діяльність Світової ради зі сталого туризму. Глобальні критерії сталого туризму.

5.2. Структура і класифікація природних рекреаційних ресурсів

Визначення рекреаційної цінності лісів. Характеристика території України за розподілом рекреаційних ресурсів. Гірсько-рекреаційні ресурси Карпат і Кримських гір. Характеристика кліматичних зон, їх класифікація відповідно до потреб курортного кліматолікування: відносно сприятливі, сприятливі, достатньо сприятливі. Водні ресурси України.

5.3. Природоохоронна діяльність (досвід України та інших країн світу)

Принцип запобігання у міжнародному екологічному праві. Природоохоронний статус видів за визначенням Червоної книги України. Категорії за природоохоронним статусом згідно з МСОП (Міжнародним союзом охорони природи). Зелена книга України. Основні положення Закону України "Про природно-заповідний фонд". Найвідоміші заповідники та національні природні парки України.

5.4. Правове регулювання природоохоронної діяльності в Україні

Природні рекреаційні ресурси. Класифікація об'єктів природної спадщини відповідно до Конвенції про охорону всесвітньої культурної й природної спадщини. Класифікація об'єктів природно-заповідного фонду України. Режим охоронних зон. Національна екологічна мережа. Правові основи природоохоронної діяльності в Україні. Міжнародні конвенції із захисту навколишнього природного середовища.

Змістовий модуль 3. Економіка рекреаційного підприємства

Тема 6. . Види рекреаційних підприємств, їх організаційно-правові форми

6.1. Рекреаційне підприємство, його основні ознаки.

Поняття рекреаційного підприємства та основні засади його функціонування. Поняття підприємства як первинної економічної ланки виробничої сфери. Цілі та напрями діяльності підприємства. Правові основи функціонування рекреаційних підприємств в Україні.

6.2. Види й організаційні форми рекреаційних підприємств.

Класифікація підприємств. Види та організаційні форми підприємств в Україні, їх загальна характеристика. Унітарні та корпоративні підприємства. Класифікація підприємств залежно від їх розмірів та кількості працюючих: малі підприємства, середні та великі. Пільги для суб'єктів підприємництва, які діють в Україні. Види підприємств в Україні за формою власності: приватне підприємство, підприємство колективної власності, комунальне підприємство, державне підприємство, підприємство засноване на змішаній формі власності.

6.3. Основні етапи створення рекреаційного підприємства.

Процедура створення рекреаційного підприємства як юридичної особи. Проведення установчих зборів. Правове середовище. Закони та правові акти, що захищають споживачів. Закони, що захищають споживачів від монопольних цін. Закони, які стосуються взаємовідносин організацій з суспільством. Законодавство про охорону оточуючого середовища.

Державне і політичне середовище. Державне замовлення, регулююча роль держави щодо оподаткування, регулювання кредитних ставок, фінансування довгострокових капітальних вкладень і т. ін.

Тема 7. Планування діяльності рекреаційного підприємства

7.1. Основи планування.

Планування як функція управління. Методологічні основи планування. Основні принципи планування. Класифікація методів планування діяльності підприємства, їх характеристика.

7.2. Стратегічне планування розвитку рекреаційного підприємства.

Сутність стратегічного планування. Основні етапи стратегічного планування діяльності підприємств. Види стратегій. Бізнес-планування: призначення, цілі та функції. Зміст основних розділів бізнес-плану та методика їх складання.

7.3. Тактичне та оперативне планування.

Сутність тактичного та оперативного планування, їх відмінність від стратегічного. Зміст тактичних планів. Система оперативного планування.

7.4. Прогнозування розвитку рекреаційного підприємств.

Сутність прогнозування. Мета, об'єкти й принципи прогнозування. Види методів економічного прогнозування розвитку підприємств.

7.5. Бізнес-плани підприємства.

Сутність, зміст та економічне значення бізнес-плану для розвитку підприємства. Складові бізнес-плану, етапи його складання.

3. Рекомендована література

Основна

1. Акімова Т. А. Экология : человек, экономика, биота, среда . – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 566 с.
2. Амоша О. І. Людина та навколишнє середовище: економічні проблеми екологічної безпеки виробництва. – К. : Наукова думка, 2012.

3. Герасименко В. Г. Основы туристского бизнеса – Одесса : Черноморье, 2007. – 160 с.
4. Глухов В. В. Экономические основы экологии . – СПб. : Питер, 2013. – 383 с.
5. Гринів Л. С. Національна економіка – Львів : Магнолія 2010. – 461 с.
6. Зима О. Г. Дослідження конкурентоспроможності національних економік у галузі туризму згідно з методикою всесвітнього економічного форуму – Х. : ХНЕУ, 2009. – 59 с.
7. Лукьянова Л. Г. Рекреационные комплексы КУТЕП. – К. : Вища шк., 2004. – 346 с.

Додаткова

8. Назаров В. В. Начала эконатурологии . – Хмельницкий : [ХНУ], 2015. – 149 с.
9. Національна економіка : навч. посіб. / Бережна Н.І., Бріль М.С., Єфремова Л.В., Кліменко О.М. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 199 с.
10. Новиков В. Н. Экология. Урбанизация. Жизнь. – М. : МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2008.
11. Носова О.В. Національна економіка – К. : ЦУЛ, 2013. – 511 с.
12. Рекреаційні комплекси світу / Єрмаченко В.Є., Зима О.Г., Дехтяр Н.А., Алдошина М.В. [Електронна версія документа: elib2\Ermachenko3.pdf] – Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 321 с.
13. Сухорукова С. М. Экономика и экология (политэкономический аспект) . – М. : Высшая школа, 2008. – 111 с.

Ресурси мережі Інтернет

14. Офіційний сайт Асоціації європейських прикордонних регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.aebr.eu/en/index.php
15. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.wef.org
16. Офіційний сайт Всесвітньої ради з подорожей і туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.wttc.org.
17. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www2.unwto.org.
18. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
19. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання:

вибіркове опитування здобувачів на лекціях за вивченим теоретичним матеріалом;

опитування з тем, призначених для самостійного опрацювання;

контроль за виконанням практичних робіт, їх захист (у тому числі, самостійно виконаних);

тестування та виконання письмових розрахункових робіт;

оцінка презентацій самостійно виконаних завдань у аудиторії, спільної (командної) роботи у малих групах.